

lum adeo immanem condiderit, videri posset alicui rem minis pensantini non esse aequam providentiam,

Il n'y a homme si intrépide qui ose l'éveiller. Quel est donc celui qui soutiendra ma présence? C'est la continuation de ce qui a été dit dans le chapitre précédent: Ecce spes de eo concepta mendax est. Nunc etiam ad conspectum ejus quasi concidet? Il est donc évident que l'espérance de le prendre est fautive. Et même à sa seule vue, qui ne serait pas renversé?

Avant que d'en approfondir le sens, je demande si l'on n'est point surpris de voir la comparaison que Dieu fait de sa souveraine majesté avec le terreux Léviathan soit la baleine? Est-il vrai qu'on n'oserait en approcher pour lui darder ce qu'ils appellent un harpon, si on la trouvait flottante sur l'eau, et endormi. Ne croirait-on pas au contraire que ce serait un heureux moment pour s'en assurer la prise? Et puisqu'on ne craint pas de l'attaquer lorsqu'elle se donne de grands mouvements, serait-on intimidé par son sommeil? Mais quand son sommeil inspirerait un terreux général, et aux hommes même les plus intrépides, quelle proportion y a-t-il entre la crainte qu'on doit à Dieu, et celle que peut causer une baleine, lorsqu'elle est tranquille? Et quelle liaison peut-on trouver entre deux choses si différentes?

On répondrait inutilement que cette liaison consiste en ce que Dieu est le créateur de tout ce qu'il y a de terrible dans la baleine, et qu'on peut conjecturer, par la peur que celle-ci cause, combien la majesté de Dieu est redoutable. Car cette réponse, qui peut convenir également à toutes les bêtes capables de nuire à l'homme, comme le lion et le tigre, aussi bien qu'à la baleine, établit une comparaison entre deux sortes de craintes absolument différentes, celle que la présence de Dieu inspire, et celle que la vue d'un monstre de bien pendant cette vie, ne peuvent soutenir le regard sévère de Dieu; mais l'homme de bien et le pécheur peuvent craindre une baleine sans aucun rapport à leur conscience; et il est très-ordinaire que le moins juste soit le plus ferme, quand il est plus accoutumé à ce spectacle. Ainsi tout est froid et mal assorti dans le sens simple et historique, au lieu que tout est grand et suivi dans le figuré, qu'il est temps d'éclaircir.

Nemo ita impavidus, ut suscitaret eum. Il n'y a homme si intrépide qui ose l'éveiller.

Le sommeil du dragon n'est autre que la tranquillité de son règne, et la paix où sont toutes les choses qu'il possède. Il semble, pendant que tout lui obéit, être doux et traitable, et être plus attentif à endormir ses sujets par l'oisiveté et le repos, qu'à leur faire sentir la pesanteur de son joug. Mais si quelqu'un ose troubler la paix dont jouit ce tyran, il armerait contre lui toute la terre et tout l'enfer. Tous les princes lui obéissent. Tous ceux qui sont en autorité sont ses ministres. Il est dans le cœur de tous les hommes, et il peut leur inspirer sa malice et sa fureur. Et d'ailleurs, personne n'a droit de le déposséder, s'il n'a droit aussi d'absoudre ceux qu'il retient.

Mais qui peut les absoudre, si ce n'est moi? Et avant cela, qui des hommes ou des anges pourra soutenir la vue de l'exécuteur de ma justice, et lui arracher des mains les criminels que je lui ai livrés? Par quelle autorité s'efforcera-t-on de les lui enlever? Et si l'on emploie contre lui la violence, ne deviendra-t-on pas son esclave par une telle révolte, puisque je lui ai abandonné tous les rebelles?

Par la puissance de l'exécuteur de ma justice, jugez de ma redoutable majesté. Que devez-vous penser du souverain juge, si le dernier ministre de mes vengeances jette l'épouvante dans tous les cœurs, et ne peut être désarmé par aucune créature? Comment vous y prendriez-vous pour détourner ma colère, et pour empêcher l'effet de mes malédictions contre les

que maris tyrannum, cui non posset repugnari, permittit. Hanc elidit, testatus se non ad crudelitatem, sed ad infinitæ potentie suæ ostensionem cetum creasse; neque velle suscitare, hoc est, excitare, urgere illum, ut noceat. Constat quippe neminem repugnare valiturum, si bellum excitaret. *Valiturum autem hic pro irâ vultu expressâ posuit.* Aut ergo non crudelitatis indicium esse, quod bestiam tam immanem excitavit et creaverit, sed potentie suæ infinitæ parvam esse portionem et argumentum; quasi dicat: Si huic bestie resistere nequis, qui, quæso, meam ferre poteris majestatem? De demone, inquit de la Nuza Tract. 8, num. 143, sub eiti typo agens, cujus vires fortes validasque et quasi insuperabiles miris coloribus hic depingit, ne homo ejus terrore nimio corripeteret, cum tam immani bellâ sibi certandum esse cernens; neve Deum ut crudeliter incusaret, quod tam potentem et naturâ viribusque longè superiorem homini infirmo hostem opposuisset: Deus in hoc tuo est, ut ostendat nequam se illi rem nimis duram impossibilenve imposuisse; quippe quod facile sit inimicum revincere, qui, quantumcumque in se potens sit ac validus, quia tamen ligatus est, exercere vires nequit. Sappont ergo Deus se eum tenere hamo captum, fene ligatum, ita ut etiam qui exiguis viribus precliti sunt, quos superiori capite ancillas vocat, possint illi illudere. Ex quo hæc inferit: *Non quasi crudelitis suscitabo eum.* In Hebræo est vox *תנח אהרן*, que tantum ter aut quater in Scripturâ reperitur, significans crudelitatem et savitiam, quâ quis utitur, dum eum, quem protegere tenetur, reliquit savis inimicis aut crudelibus bestis devorandum. Ita Jeremias, Thren. 4, 5: *Filia populi mei crudelis quasi struthio in deserto.* Dicitur autem struthio crudelis, quia relinquit ova sua pedibus transeuntium concalcanda, ut dicitur cap. 39, vers. 17. Eadem voce usus fuerat Job cap. 30, 21, suas ad Deum instruens querimonia; *Mutatus es mihi in crudeliter, et in duritiâ manis tuæ adversaris mihi.* Crudelis vocaretur pater, qui filium locubus objiceret, eorum dentibus et anguibus lacerandum. Videbatur ergo Deus Jobe se crudeliter exhibuisse, quod eum demonis furori objecisset, qui non solum exteriora ejus bona dissipavit, sed et carnem ipsam inimicis plagis laceravit, adeo ut in unoquoque verne, inquit Origenes, Jobus unum demonem carnem suam devorantem conspiceret. Deus idcirco eadem voce usus: *Non, inquit, quasi crudelitis suscitabo eum.* In Hebræo est verbum *תנח*, quod animantibus et et excitatis aliquid, ut fortiter agat contra alium, ut eum dicitur, Isaia 40, 26: *Suscitabit super eum Dominus exer-*

pêcheurs, vous qui n'oseriez regarder en face le géolier que j'ai commis à leur garde? Quels succès auront contre mes décrets vos efforts et votre autorité, pendant que Satan les méprisera? S'il refuse de rendre à une créature, de quelque mérite qu'elle soit, les esprits qui sont dans ses prisons, espérez-vous qu'une créature obtiendra de moi leur liberté? Qu'on apprenne donc ce que je suis, ce qu'est ma justice, ce que sont mes décrets, par le visage effrayant et l'invincible force du monstre qui veille devant l'autre où je renferme mes ennemis. *Quis ergo coram me consistet?* (Duguet.)

cittum flagellum; et Zach. 15, 7: *Fræmæ suscitare super pastorem meum.* Deus propterea fatetur se demonem excitate contra Jonam, non ut superaret eum, sed ut ab eo victus confunderetur. Cùm demon totius orbis dominum se insolentius jactaret, Deus in medium adduxit beatum illum virum dicens, Job, 1, 8: *Namquid considerasti serum meum Job? etc.* quasi illum eduxit opponens, in quem malitia ac fraudis suæ tela converteret. Hæc quidem et similia agit Deus exponens sanctos suos inimici icibus impetendos; sed nullatenus propterea crudelis debet judicari, quippe cùm ita comprimant et enervent hujus validi hostis vires, ut nullam possit violentiam inferre; cui tantum concedit verbus, suasionibus et hortationibus suos impugare. Vide que præcedenti capite, vers. 14, dicta sunt, ubi ostenditur Deum certamina viribus nostris attemperare.

VERS. 2. — *QUIS ANTE DEDIT MIHI, UT REDDAM EI? OMNIA QUE SUB CÆLO SUNT MEA SUNT (1).* Docet cum Deo minimè expositandum, quod cetero præ aliis vim illam fortissimam contulerit. Quis enim prius illum numeribus obligavit, ut similes vim quasi emptam pretio reciperet? Deus omnibus dominatur creaturis, singulis distribuit ingenia pro consilio sapientie suæ, que reprehendi non potest: acutissimam sanè reddit rationem, cur possit vires atque potentiam cui voluerit prestare sive, ut nemo possit ejus rei vires infringere, quam ipse validiorem esse voluit, quia cùm sit auctor honorum omnium sic, ut nemini, si summo jure agatur, gratiam ullam aut beneficium debeat, jure potest bona cui voluerit arbitrari suo tribuere; sic ut nulli injuriam faciat, nec crudelis, ut Vulgatus transulit, sed bonus ac dives judicari debeat. Probat autem illud, quod nemini gratiam, si summo jure agatur, aut ullum beneficium debeat; nam tunc deberet,

(1) *Quis prævenit, sive anteverit, vel præcessit me?* nempe officis, sive beneficiando. Qui meo nomine aliquid fecit, aut me illa in re juvit, aut me robore vieti, qui me bono aliquo affecti prior? q. d. Nulli debitor sum. Hæc alludit Paulus Rom. 11, 55, 56.

UT REDDAM EI? *Ei, vel ut, reddam, sive retribuam, vel rependere cogar, nempe ei, mercedem, sive id in quo me anteverit. Vel gratiam referam.* Alii hoc et præced. aliter accipiunt: *Quis præcessit, sive anteverit, me* (in rerum creatione, ante me creans aliqua), et *perficiam? vel et perferi? vel ut ego periciam, subsecutus postea, quæ ille imperfecta reliquerit, aut non creavit?* quasi duo fuerint opifices reliquerit, aut non creavit? quasi duo fuerint opifices mundi: eum unus sit opifex absolutissimus, et is ego sum. Quis ostendit mihi viam, aut quem habui socium, in creatione totius mundi. *Obxvii, etc. Sub omni (vel toto, vel quocumque, Sy. Ar.) celo mihi ipsam, vel meum est. Quicquid est sub celo meum est.* Possunt itaque illi reddere amplam mercedem ejus in quo me prævenit, eum omnia in meâ potestate sita sint. Ita connectit Hebræi. Malo sic intelligere, ut amoliat quod rogatur: *Quis me anteverit?* q. d. Nemo, cùm mea sint omnia, nihil extra meam potentiam et possessionem. Confer Psal. 50, 10, meæ Agge, c. 2, v. 8, illas 9. Alii sic: *Ipse mihi omnium est.* *QUIS ANTE DEDIT MIHI UT REDDAM EI?* Quis me beneficio prævenit? Hanc locum respectat Paulus Rom. 11, 55: *Quis prior dedit ei, et retribuetur illi?* Hoc verò dicitur velut per parenthesim, redditur enim statim ad priorem sermonem. (Grotius.)

si aliquid prius ab alio quam ipse daret beneficium accepisset. Nemo autem est qui illum possit Deo prius beneficium conferre; et id significat dicens: *Qui ante dedit mihi ut reddam ei?* Probat autem fieri non posse, ut quisquam ei prius aliquid det: quid enim daret? cùm omnia que sub celo sunt ejus sint. Nihil igitur reliquum ulli est quod Deo præstet. Cùm igitur Dei omnia sint, nihilque ulli debeat, potest bono quocumque ut sibi placuerit augere, eritque temerarius et insanus, qui hoc ejus consilium voluerit impedire: cujus enim præsidio aut quæ re nixus impedit, si res omnes que sub celo sunt Dei sunt? quare cùm voluerit ipsa vires tantas ac magnitudinem tantam cetero suppeditare, temerarius erit qui eum incitaverit, aut qui Deum crudeliter, quod eum talem fecerit, judicaverit. Simile est argumentum S. Pauli de Deo dicentis, Rom. 11, 35: *Quis prior dedit illi, et retribuetur ei?* Quæ sententia videtur desumpta ex his Dei verbis: *Quis ante dedit mihi ut reddam ei?* Paulus autem loquitur eo loco de æternâ electione et prædestinatione hominum ad vitam æternam, et de vocatione eorum ad gratiam Dei, non vero de redditione vite æternæ, quæ fit hominibus justis post hæc vitam. Nemo autem hominum ullis suis operibus mereretur æternam electionem ac prædestinationem; quippe que non fit ex prævisione honorum operum, sed ob gratitiam Dei voluntatem et misericordiam. Vocatio etiam prævenit omnia opera hominum, qua non solum vocationem, sed etiam justificationem subsequuntur. Ergo quamvis priora sint bona opera quam redditio vite æternæ, ipsa tamen bona opera tripliciter Deus prævenit; primò per electionem et prædestinationem ab æterno; tum in tempore per vocationem et gratiam prævenientem et auxiliantem; ac demùm per gratiam sanctificantem et justificantem: ex quo potissimum et principaliter habent operæ justorum, ut sint condigna merita vite æternæ.

VERS. 3. — *NON PARCAM EI, ET VERBIS POTENTIBUS, ET AD DEPREDANDUM COMPOSITIS (1).* Licet Leviathan, inquit, tantum sit, tam potens, tam fortis, ut nemo illi per se valeat resistere, tamen si mihi libuerit non perdere, propter nullius minas aut preces illi parcam, sed liberrimè interitum. *Pro non parcam* Septuaginta ex Hebræo transtulerunt *ὁ εὐνοῦτος*, non tacebo. Verbum enim Hebræum *לחור* significat *talere, tacere, dissimulare*, et ex consequenti *permittere*. Qui

(1) *Non silebo, sive tacebo, vectes ejus, vel ramos ejus: i. e., fistulas in fronte: Membra ejus, vel robur membrorum, vires ejus, artus ejus magnos, qui iustarum virtutum sunt; vide Job. 18, 15, Ezechiel. 49, 14, Os. 41, 6, rami, inde membra, que sunt in homine, velut rami in arbore. Alii: Non taceam mendaciam ejus, velut rami in arbore. Alii: Verba ejus, que tamen mera sunt mendacia, quibus se jactat fore me (aut cetero, juxta alios), superiorem.*

ET VERBIS, etc. Et verbum (vel rem, sive negotium, statum, rem omnem, rationem, virium, sive fortitudinem, i. e., vires ejus, Sermonem de viribus, que pertinent ad vires, quicquid habet virium, et quantum fortitudinis possit, verbum pro re notum; et, res fortitudinam, ut res voluptatum, in Plauto. Sic alibi, *Verba conciti fraudum, mendaciorum.* (Synopsis.)

cia adiacet, multa tibi opus est consideratio et diligenti scrutatione. Sicut enim pueri terræ laqueos, sic diabolus viæ voluptatiuam peccata conterit. Sive consulat quispiam, sive adulter, sive obsequatur, sive honores pollicetur, sive quodcumque aliud, omnia cum diligenti examinemus. Si lucrum occurat, scrutare, ne forte peccatum intra lucrum sit absconditum; si voluptas, ne voluptatem solum respicias; sed ne forte iniquitas aliqua in voluptatis profundo obumbrata sit considera, etc.

Allegoricè sub nomine Leviathan non inconcinne hæc ad Antichristum etiam referri possunt; q. d.: Quis revelabit faciem indumenti ejus? hoc est, fraudem et malitiam sub specie sanctitatis tanquam sub vestimento occultatam. Et medium oris ejus quis intrabit? Id est: Quis calliditatem verborum ejus poterit inspicere? Portas multas ejus quis aperiet? Hæbit enim vulvum, hoc est, externa demonstratio, varias et sibi invicem occurrentes multasque flexibus et mæandris implicitas portas propter astum et fraudulentiam. Itaque quemadmodum qui in domum aliquam, quæ multas hinc inde fores habet, ingreditur, non potest deinde facile egredi; ita qui vultum Antichristi, ejusque mores et progressum contemplantur, non poterit facile secum stare, utrum eum sectari an insociari debeat; atque adeo ejus rebus signisque ac prodigijs quasi labyrintho aliquo implicitum se sentiet. Per gyrum dentium ejus formidat; id est, in prædicatoribus ejus, qui dentes illius appellantur, quod ejus nefarium doctrinam alii comedendam terant, erit conjunctus terror principum, qui vi et armis mortales ad parendum Antichristo compellunt.

VERS. 6.—CORPUS ILLUS QUASI SCUTA FUSILIA, COMPACTUM SQUAMIS SE PREMENTIBUS (1). —VERS. 7.—UNA

(1) Corpus bellæ tegitur squamis durissimis ac solidissimis, quæ illud quasi clypeus minimè penetrabilis defendunt. Vide capituli præcedentis vers. 26. Hebraeus: Corpus ejus instar clypei fusilis, vel instar laminarum clypei; veluti clausum sigillo arcto. Septuaginta: Interiora ejus scuta anea et junctura ejus, vel colligationes ejus, sicut lapis smaragdus. Hoc lapide olim sectores adamantis utebantur.

CORPUS ILLUS QUASI SCUTA FUSILIA, variè reddunt: superbia, vel elatio, vel fastus (vel excellentissimum, sub. sunt Heb. res magnifica, sub. sunt) fortitudines, sive robora (vel durities, vel robusta, sive fortis), vel cava, clypeorum, sive scutorum, vel scuta ejus, i. e., squamæ ipsius; quæ scuta vocantur, ob magnitudinem et fortitudinem, ob robur et duritiam. Hæc, inquam, scuta elata sunt et superba, ut illis sese velut offerat adversus omnes, etc. confidens se illis adversus omnes ictus protegendum. Superbit propter robur clypeorum, superbit autem squamis continuis, magnifici sunt ordines clypeorum ejus, insolescit procedens in, vel cum, scutis, etc. Interiora ejus scuta anea, superbia et magnificentia. Alii aliter: Corpus ejus fortitudines (vel effusiones, vel supereffusiones, scutorum, i. e., testudo, qui similissimum squamarum ille contextus, quem et sequentia explicant. Sic verò: Terquam est ut laminæ scutorum.

COMPACTUM, etc. Clausa, vel circumclusa, vel clausum est (sub. unumquodque eorum, scilicet clypeorum vel unaqueque, nempe laminarum), sigillo arcto, velut sigillo arcto, velut signo impresso. Singula scuta constricta sunt tanquam sigillo: q. d.: Optime sunt dispositæ squamæ illius, et arctissimè inter se compactæ;

UNI CONJUNGITUR, ET NE SPIRACULUM QUIDEM INCEDIT

ut veluti continuantur et concluduntur inter se angusto sigillo. Nota similitudo desideratur, ut alibi sæpè. Sic, fusi et aluminis, i. e., tanquam aluminis. Et in Heb. est, scuta clausum, plur. cum sing. quod sic resolvunt, ut, Bestia claudit, Fides claudit, etc. Graeci hoc reddunt, lapidem enitrem. Quid ista? An quia legabant: obsequans lapis, vel obsequans lapidem, seu sigillum in lapide imprimens? Quo nomine putaverit appellari smarum lapidem, cujus in lapidum sculpturâ præcipuus usus est; unde eum non aliter describit Herod. Stephan. Dioscor. quam lapidem quo sigilla sculptunt. Sed quomodo hæc balæna convenit? Hic Bootius non parum sudat, agnosens se in difficulti loco versari. Magnum pondus adversus balænam habet hoc argumentum: est tamen quod respondet. Pelles habentur glabra describitur ob Oppiano aliosque, qualis et est revera. Dicitur, 1.° Denotus, cuiusque metaploricè describitur, quod tanta sit quasi lorica indutus sit, aut veluti egyptus catapraetus incedat. Allegoricè squamæ et tribuntur, q. d.: Aquè tutus est ac si squamis fortissimis et arctissimis corpus munitionem habere. Resp. 1.° Id non est verum: si enim tantâ mole corporis cutem haberet munitionem, etc., ejus piscatio, quam est facilis, tam ardua esset, ne dicam impossibilis. 2.° Mira hæc est evadendi ratio, et quæ licet ex quovis quidvis facere. Deus squamas frequentes et arctissimas ei tribuit. Job itame regere potuit se nihil tale in ea animadvertisse. Hinc illi Achillei revera fuisse invulnerabilem. An idè dixerit aliqui, corpus ei fuisse squamis obtectum? 3.° Quomodo plerumque eorum generum squamis careant, sunt tanquam acuti squamis præditi, ex quibus unum cubitorum 50, corio tam squamoso ut cubitum aquaret, nautas Mæcedones vidisse refert Nearchus in Ariani Indici. Respon. 1.° Testis hic est singularis. 2.° Non à Nearcho visus est hic cetus, sed à nautis, infido plerumque hominum genere. 3.° Nearchum plerumque mentium esse diserte testatur Strabo lib. 2. Plurimum quidem enervant hæc Nearchi testimonia, non tamen penitus tollunt. Et quis scienter dicere possit nullas esse pisces cetaci generis squamis præditos? 4.° Dens hic comparat cetum lorico aut catapracho equo; dispariter tamen. Vastissima latitudo est utriusque, scilicet in pelle testaceam duritiam habente. Claudunt eorum et annulus digitum, non laxè circumposita sunt, scuta. Suprà in dorso arctissimè coherent, nulla sutura aut scisso est. Infra nulla apertio est, ut in equo catapracho alvus patet; sed durities et in alvo perpetua, non, ut in crocodilo, alvus mollis. Vel hoc refutat opinionem de crocodilo. Quod tamen negat v. 8. Corium ceti cum lorica equi comparat (quod non mirum, cum lorice veteribus erant coriaceæ, teste Varro); Hæcque illius qui lorice usus, scilicet defensionis corporis, eademque forma, imitans multorum clypeorum compagem; tude et memorat Goliath, lorica squame: confer Ezech. 29, v. 4). Equi lorica nec omnes partes tegit et à corpore disjungitur: lorica ceti stringit corpus, totum oblit, nusquam patet. Licet squamas non habeat cetus, ejus tamen cutis, sicut et elephantis summè dura est, et propinqua insensibilis, ait Galen. de Usu partium lib. 5.° Possit hoc de squamis capiti seu ocellis illius scitis que, instar squamarum, ex cingunt, intelligi. Nam de capite agi antecedentia et consequentia occurrunt. Bochartus hæc, ut reliqua, de crocodilo accipit. Idem est, cortices videntur quasi certatim tribuere. Arist. Hist. 2, 40, Elian. Hist. 10, 24, item Herod., Diod., Achilles Tatius, Suidas, Voltærranus, Bellonius, etc.

(Synopsis.)

PEREAS (1). — VERS. 8. — UNA ALTERI ADHEREBIT, ET TENENTES SE NEQUAQVAM SEPARABUNTUR (2). Describit marinum illud monstrum undique tectum et munitum quasi æreis scutis squamatim consertis, quæ neque ferro dissiliunt, neque ullâ vi aut machinatione divelli aut diffidari possunt. Squamæ enim quasi è duro chalybe formate ita se in prodigioso corpore tegendo constringunt et complicant, ut in unam omnes coalescere videantur; quare neque patere potest vulnori locus hiantibus aut dissociatis squamis, neque perforatis adigi lethale speculum. Sed hæc balæna non videtur congruere, cujus pellis neque adeò dura est, neque squamis obducta, sed glabra et mollis, ut testantur illi qui eam viderunt et contrectarunt. Unde colligitur hic aliud quodpiam monstrum marinum describi à balænis nobis notis diversum.

Ceterum cæ formâ, quæ magistra et mater natura corpus Leviathan squamis strictè munivit, et inter se colligavit, ac firmiter sic conjunxit, ut omnibus telis

Tribus, qui sequuntur, versibus describitur squamarum commissura, quibus, ut scutorum laminis coherentibus, totum dorsum est obductum. Elatio sunt robora scutorum, q. d.; elata sunt et superba robusta ipsius et prædura scuta, i. e., squamæ, quæ et clypeorum loco, ita robusta sunt et dura, ut illis sese velut offerat adversus omnes, qui ipsum velint aggredi, nec quemquam timeat; sic sibi in eorum duritie et robore placet, confidens fore, ut se illis tanquam scutis adversus omnes ictus et insulsum protegat. Bochartus veritè: Terquam est ut laminæ scutorum. Michaelis interpretationem, in Supplem. part. 2, p. 201, coll. arab., operuit, texti, vertentis: operculum illis sunt coria clypeorum, retulisse sufficit. Clausum est unumquodque scutorum ejus veluti sigillo arcto, clausæ sunt ejus squamæ et inter se compactæ et connexæ firmiter, ut velut continentur et concluduntur inter se angusto sigillo, quod sine ullo interstitio vel cuti, vel alteri adheret. Hieronymus: compactum est corpus squamis se prementibus. Alianus, Hist. Animal. 10, 24, de crocodilo: Impenetrabile terquam et caudam à natura sortitus est, squamis enim et corticibus obseptur, et ut ita dicam, armatur. Plura vid. apud Bochartum, p. 751, seq. (Rosenmüller.)

(1) Num (sub. scutum, vel, una squamarum) uni, sive alteri (cum uno, vel in unam) appropinquat, vel applicatur; admoventur, conglubuntur, alteraque alteram attingit, conjungitur arctissimè, squama squamæ adheret. Arcto et firmo nexu sunt inter se conjunctæ.

ET NE SPIRACULUM, etc. Et ventus non ingreditur (vel penetrat, ingredi, vel penetrare, possit) inter illa, vel illas, usque ad cutem: tam bene signatæ squamæ dispositæ sunt. Spiritus, ventus, i. e., inter vallum.

(Synopsis.)

(2) Unus alteri est affusus, vel commissus, vel jungitur, alterum cum altero coheret. Quodque proximo suo coheret. Vir fratri suo, vel in, sive cum, fratre suo; adherent, sive adherentibus, vel agglutinantur. Singulis singulis adhaerere et connexæ sunt squamæ. Vir non solum de hominibus, sed et de alijs rebus, dicitur, subjuncto fratris nomine in masculinis; ut in femininis nomen mulier, sequente nomine sororis. Forma loquendi Heb. lingue.

ET TENENTES SE. Captant (captient et complectuntur, tenent, vel retinent) sese, sese munium, quasi captas et constrictas: i. e., coherent; fut. pro præsent. Intercepti sunt, i. e., constricti sunt. Continentia sunt.

NEQUAQVAM, etc. Nec separantur, nec à se dissepantur, nec se mutuum divelli sinunt, nec distrahantur alie ab alijs. Ut sint indissolubiles. (Synopsis.)

aditus intercludatur; eadem et corpus diaboli contra Christum armatum ex toto squamis compactum est, quot fuerint reges, principes, gentes et populi; qui sicut in reliquis dissidentes et inimici, tamen contra illum Ecclesiam conveniunt. Unde S. Bernardus Serm. 24 in Cant., optimis coloribus horum concordem discordiam et inimicissimas amicitias conciliatas describens, dicebat: Invenit familiaritatem ad maledicendum, concordem ad discordiam; conciliant inter se inimicissimas amicitias, et pari sententiaæ malignitatis affectu celebratur odiosa collatio. Haud secus eger quondam Herodes et Pilatus; de quibus narrat Evangelium, quod facti sunt amici in illa die, hoc est, in die Dominicæ passionis. O amicitias inimicissimas! o concordias maximè discordes! o pax amara, quæ Deum pacis, et eum qui est pax nostra, et pax dulcis, amarum reddidit, et eam ad arma incitavit.

Adversus eosdem etiam S. Hieronymus locum hunc explicans: Corpus, inquit, diaboli omnes consortes ejus intelligendi sunt; quos tantâ consensione atque conspiratione Deus dicit illi conjunctos, ut indissolubili connectione sint eodem copulati. Quod autem scitis fustibus comparatum idè est, ut significetur pertinax repugnancia. S. Gregorius verò lib. 53 Moralium, cap. 21, explicat prædicta verba de diamone; cujus carnes asserit esse reprobos omnes, membra verò carnum impiorum unitos; inter quos major est unio quam in fratribus. Nam fratres inter se separantur, cum membra carnis realiter uniantur. Quod magis amplificat Engubinus cum ait: Particulæ sive membra, que in alijs animalibus sunt separata ad invicem, in eo unita sunt, connexa et coherentia. Videndus pro hæc unione Philo lib. de Confusione linguarum, ubi asserit malos non solum conjunctos esse inter sese conceptionibus animorum, sed etiam verbis. Ecce unis est populus et unum labium omnibus, Gen. 11, 6, ad malum scilicet, ut quotidie videmus ac deflemus. De improborum concordia passim queruntur propheta; atque imprimis Regius suis nimirum periculis ac laboribus edoctus: Quoniam, inquit, Psal. 82, 6, cogitaverunt unanimitè adversum te, etc. ubi S. Hieronymus merito exclamat: Infelices nos! infelix populus Dei! non potest in bono tantam habere concordiam quantum mali habent in malo. Infelix sanè populus Dei, quia nihil planè absurdum, quam ut populus Dei, qui unus est; tam bene signatæ amicitiam, dissidijs læceretur. Sed hoc ipsum audi elegantiore verborum ac sententiarum ornatu à Gregorio Nazianzeno in Oratione ad episcopos Ægypti: Absurdum est, inquit, cum ii qui summum Numen contumelias insectantur, inter se consentiant ac conveniant, ac privatum cuiusque inbecillitatem communi consensu et conspiratione, non secus ac fœniculi illi qui mutuo nexu roborantur, suffulciri putent; nos contra eâ esse amentia, ut cum his concordia fœdere astringi nequeamus, qui nobiscum in religionis causâ consentiant; quod tamen multo æquius erat, cum ipsi divinitatem quoque conjungamus. Sic ille. Et quidem pulcherrimè. Quid enim ab omni ratione magis alienum est, quam ut qui Deum colunt, et secum habent (si tamen habent, cum inter

se dissideant), discordiis atque odiis mutuis exardescant, et illi diaboli concordi voluntatum unitate inter se vivant? ut Turce, Mauri, hæretici, infideles.

De hæc improborum unitate plura in sacris Litteris leguntur; que colligens D. Bernardus Sermon. 5 de Assumptione B. Mariæ: *Alia, inquit, est unitas sanctorum, quam ex Scripturis jam commendavimus; alia est facinorosorum, que nihilominus ex eisdem Scripturis ostenditur, et improbat; de hæc enim scriptum est, Ps. 2, 22: Astiterunt reges terre, et principes convenerunt in unum adversus Dominum, et adversus Christum ejus; de hæc apud Matth. 22, 13: Absentes Pharisæi, concilium inierunt ut caperent Jesum in sermone; et apud Joann. 11, 47: Collegerunt Pontifices et Pharisæi concilium. Ut quid hoc? Ut interficerent Jesum. Quam verò pertinax isti ista reproborum unitas docet ipse Dominus, qui de corpore diaboli ad B. Job loquitur dicens: Corpus illius quasi scuta fusilla, et compactum squamis se prementibus. Una uni conjungitur, et ne spiraculum quidem incedit per eas: una alteri adhaerebit, et tenentes se nequaquam separabuntur. Talis unitas, imò verò perversitas, solet esse aliquorum fratrum tepidæ conversantium; quibus si quid honestatis aut insignie cuiusquam bonæ consuetudinis persuadere velis, prompserunt sunt majore dispendio ac difficultate majori resistere, quam facili compendio assiqui velle quod rectum esse constitit. Perversa et execranda talis unitas: hæc ergo à cordibus et sermonibus nostris exclusâ, illam que bona est, et tantum honorum est, prosequamur. Ita Bernardus.*

Allegoricè hæc in Antichristum quadrant: ejus corpus dici potest quasi scuta fusilla compactum squamis; quia totus erit ex sceleribus sibi invicem coherentibus concretus; esse initium prementibus; quia singula vitia mutas sibi præstant operas, sequæ invicem premunt ac roborant; et ne spiraculum quidem incedit per eas; quia nullam permittit locum divinis inspirationibus pervium. Sunt enim qui existiment tantam futuram naturæ perversitatem et obstinationem ad malum in Antichristo, ut nullam unquam sit admissurus inspirationem sive divinam sive angelicam. Ita Suarius noster in 5 partem D. Thomæ quasi. 59, disp. 14, et confirmat ex his verbis que sub typo Leviathan de demone accipiuntur, et ad Antichristum commode referuntur.

VERS. 9. — STERNUTATIO EIUS SPLENDOR IGNIS, ET OCULI EIUS UT PALPEBRE DILUCULI (1). Tanto scilicet

(1) Hæc, uti sonant, accipienda non sunt. Respirat crocodilus, tandemque corporis nisu sternutat, ut vel ignem excitare queat, et scintillas emittere videatur; oculi ita micant, ut iubar auroræ. Hyperbole. *Hæbet oculos hoc animal dicitur habere in aqua; extra, accerimus. Veteres Ægypti ut auroram significarent hieroglyphicè notâ, per oculorum pingebant; quod scilicet emergentis æque crocodilli primi omnium oculi prodeant. Syrus: Aspectus ejus lumine pleni, et oculi ejus sicut splendor sideris. Arabs: Pupillæ ejus sunt igne plene; et oculi ejus sicut stellæ mutui. Septuaginta: Oculi ejus speciei luciferi.* (Calmet.)

STERNUTATIO EIUS SPLENDOR IGNIS, id est, vehementi motu sternutationis ejus excitatur ignis; sicut enim dæd alpidæ inter se colliduntur; ita Stunica. Pineda de

impetu et vi eructat aquam, ut dispersa et dissiliens in subtilissimas guttas vel vapores, et solis radiis aut lucido aere illustrata, emittens ignis potius fulgens quam aqua videatur. Hinc S. Chrysostomus in Catenâ et S. Thomas hic dicitur eorum dum sternutat videtur flammæ ignis ejaculari. *Et oculi ejus lucentes ac flammæ, quod noctu maxime advertitur, ut palpebræ diluculi sui auroræ, ut veritè Chaldaeus. Septuaginta reddunt: Et oculi ejus speciei Luciferi, quem, quia auroram precedit, vocat Olaus Magnus palpebras auroræ. Habet enim cætos oculos lucentes et flammæ, quasi cum primùm palpebras suas videtur levare diluculum sui auroræ, quod poeticè dictum est. Poete enim palpebras tribuunt auroræ; sic autem vocant primos illos radios lucentes, qui dant diei principium; per quos videtur dies aperire oculos suos. Unde cætos in Oceano boreali ex oculorum fulgore emittens vident et devitant nautæ.*

Tropologicè S. Gregorius lib. 53, Moralium, cap. 25: *In sternutatione, inquit, inflatio à pectore exurgit; que cum apertos ad emanandum poros non invenit, cerebrum tangit, et congesta per nares exiens, totum caput profundè concutit. In hoc itaque Leviathan corpore, id est, sive in malignis spiritibus, sive in reprobis hominibus, qui illi per similitudinem iniquitatis induserunt, quasi inflatio surgit à pectore, dum elatio se erigit ex presentibus seculi potestate; que quasi ad emanandum poros non invenit; quia in hoc quod contra justos extollitur, disponente Deo quantum appetit prevalere prohibetur: exurgens autem, cerebrum concutit, quia sensum Satanae in fine mundi acerbè percussit, et caput turbat, dum per Antichristum persecutionem fidelium vehementer excitat, etc. Ita S. Gregorius, et ex ipso Odo Abbas.*

OCULI EIUS UT PALPEBRE DILUCULI. Non diei esse similes crepusculo noctis, cum dies finitur, sed crepusculo auroræ, cum dies incipit. Oculorum siquidem nomine

respiratione interpretatur; refert enim balena, et eructat magnam aquæ copiam, que cum in sublimè spargitur magno impetu, sternutamentum, quod ex humano capite magnâ vi erumpit, imitari videtur. Dicitur, *splendor ignis*, quia aqua quam in altum ejaculatur, candet et splendet.

OCULI EIUS UT PALPEBRE DILUCULI, id est, splendentes. Testis Olaus Magnus, qui lib. 21, cap. 5, ita scribit de balanis: *Oculi noctu coruscant, ingentium flammarum modo; procul enim visi à piscatoribus ignes esse grandes putantur.* (Menochius.)

STERNUTATIO EIUS, seu aquæ eructatio, splendor ignis. Tanto enim impetu et vi eructat aquam, ut dispersa et dissiliens in subtilissimas guttas, vel vapores, emittens ignis potius fulgens quam crassa aqua videatur. Quod S. Chrysostomus et S. Thomas dicit eum dum sternutat, videri flammæ ignis ejaculari.

ET OCULI EIUS LUENTES ET FLAMMÆ (quod nocte maxime advertitur) ut palpebræ diluculi, seu auroræ, ut veritè Chaldaeus; Septuaginta habent, ut speciei luciferi, quem quia auroram precedit vocat Olaus Magnus palpebras auroræ. Habet enim cætos oculos lucentes et flammæ; unde et omnibus videtur à nautis et sic videntur. Allegoricè diabolus, propriè diei Lucifer, so transfiguratur in angelum lucis, inquit Origenes et Olympiodorus. (Tirinus.)

consilia cogitationesque mentis solet Scriptura indicare, per que animus exhibetur videns. Cogitationes itaque consilia, que ille iniquus infert, semper sunt quasi lux auroræ, cui longa dies succedit: quia semper exponit et suadet longum adhuc tempus superesse; et semper quasi in vitæ initio non esse suggerit, quibus longa adhuc dies supersit; hincque nos in omne quod vult peccatum demittit; et in omne vitium homo cadit subleato à memoriâ mortis clavo. Si tinceris, qui ingrederis domum mulieris alienæ, ibi mortem te expectantem; ingredererisne? si attenderes mortem imminuentem tibi, antequam illicitum contractum perficias incurramdem; perfereresne? si cogitares mortem te incursum, cum manum ad rem alienam subtripiendam extendis, antequam eam apprehendas, aut cum eam apprehenderis; extenderesne? Hæc nostræ perditionis origo, quod hic timor memoriâ erudit, et obliviscatur homo mortis sue.

VERS. 10. — DE ORE EIUS LAMPADES PROCEDUNT (1)

(1) Ore enim candicantem et pellicidam aquam viti emittentes; lampades videtur eructare.

DE ORE EIUS LAMPADES PROCEDUNT. Flammæ enim (ob ea que v. 9 dixi) evomere videtur, tum maxime cum halitum emittit, et aërem interio calore penè succensum efflat, ut novum recentemque hauriat. Eius enim halitus calor tantus est, ut prunas ardere faciat, seu facere possit, v. 12. Licet enim plerique pisces pulmone careant, neque respirant, ut contra Democritum et Anaxagoram opinâ docet Aristoteles, itemque contra Plinium et Tertullianum, Rondeletius et Conimbricenses (nam ad refrigerium nostri caloris sufficit illis aqua, ad spiritus vero animales fovendos sufficit calor motus et spiritus); tamen certum est, nonnullos pisces habere pulmones, et per eos respirare, puta delphinos, physteres et balenas; unde et fistulam in capite prominentem habent per quam respirant. Quia tamen frigidiore sunt complexionis, idè minus frequenti respiratione egent, et pulmones eorum, ut puta exsangues et minus fangosi, ubi semel aërem imbibent, sat diu sine nova attractione possunt cor refrigerare; si tamen justo ditius sub aquâ destinantur, emori certum est, ut accidit subinde delphinis reti conclusis, et nimis diu sub aquâ detentis. Ita Aristoteles, Rondeletius, Conimbricenses et alii physici. Tropologicè Lucifer, ejusque ministri flammæ irarum, persecutionum et tentationum in Christianos evomunt, inquit S. Gregorius et S. Thomas. (Tirinus.)

DE ORE EIUS LAMPADES PROCEDUNT. Pergit superior hyperbole. Cum aperto ore crocodilus prædam insectatur, veluti ex illo stomacho vomere ignem videtur, quemadmodum formæ uti cum de aliquo cibum avidè vorante usurpari solet. Illam scintillas dentibus elicere. Idem verborum tropus servatur versiculis, 11, 12. Hæc autem omnia poetica sunt et elegantissima; neque vivido magis colore pingi potest bellus vorax, avida, crudelis, violenta, terribilis. Per similem tracti hominis descriptionem halæ in 2 Regum 22, 9: *Ascendit fumus de naribus ejus, et ignis de ore ejus vorabit; carbonem succensit sicut ab eo.* (Calmet.)

Quæ tribus hæc versiculis de igne, quem velut è naribus et ore efflat crocodilus, dicuntur, non esse ad litteram capiendâ, sed hyperbolice dici et ad exaggerandum bellæ truculentæ aspectum horridum, vix inopino opus. Neque tamen nostrum in totâ hæc crocodilli descriptione nimium ultra veritatis limites divagari, intelligunt, qui legant que de crocodillis Americenis ex Bartram itinerum Commentariis excerptis. Olaus Magnus in den Vermischten Sammlungen part. 6, cap. 6, p. 57, seqq., vers. Teuton. Pro scintille, in nonnullis

SICUT TARDÆ IGNIS ACCENSÆ. — VERS. 11. — DE NARIBUS EIUS PROCEDIT FUMUS SICUT OLLE SUCCESSUS ATQUE FERVENTIS (1). — VERS. 12. — HALITUS EIUS PRUNAS ARDERE FACIT, ET FLAMMA DE ORE EIUS EGREDITUR. Describit hic ceteri halitum, quem dum recens aëris captandi gratiæ eructat, quasi flammæ evomere videtur. Ubi queri posset, an pisces respirent. Quæ questio sub curiosâ est, et à physicis ventilata. Ac imprimis omnes pisces respirare senserunt Democritus, Anaxagoras, Diogenes apud Aristotelem lib. de Respiratione, cap. 2; Tertullianus item lib. de Animâ, cap. 40, et Plinius lib. 9, cap. 7, qui multis probat omnibus animalibus halitum aliquo et aëre opus esse tum ad nutritionem et refecionem spiritum animalium, tum ad caloris nativi refrigerium. Sed contrarium, idque verius, cum suis tunc Aristoteles lib. de Respiratione, cap. 1, ubi docet ea omnia et sola respirare quibus inest pulmo; piscibus autem passim ad refrigerium sufficere aquam, et ad spiritus exigios, quos habent, sufficere calorem naturam ac sanguinem: cum enim continuo sub aquis degant, ubi multos, vel exigios est aer, non videtur unde non haurire possent.

Dicendum ergo ex Aristotele lib. 1 de Respiratione, cap. 1, et Rondeletio lib. 1 de Piscibus, cap. 5, et aliis passim, certum esse quosdam pisces habere pulmones, ac per eos respirare, videlicet delphinos, physteres, balenas et similes: unde fistulam in capite habent eminentem, per quam respirant; verum quia frigidiore sunt, idè minus frequenti indigent respiratione; idèque pulmones habent nimis exsangues et fangosos; qui ubi semel aërem imbibent, pisces libi ab eo diu refrigerari possunt absque recentis aëris accessione. Quod si tamen aliqui ditius sub aquâ detineantur emoriantur; uti quandoque accidit delphinis reti deprehensis. Vide hæc de re pluribus Conimbricenses lib. de Respiratione, cap. 5.

Tropologicè S. Gregorius lib. 53 Moralium, cap. 26 et seqq., hæc exponit de Lucifero et Antichristo aliisque ministris eorum qui odium et minas irasque, que per ignem et flammam designantur, spirant et evomunt in Christianos, ut in eis prunas, id est, concupiscentiæ ignem, accendant. Prunæ autem in Hebræo dicuntur *gabheleth*: quæ vox significat carbonem; qui cum in se

codicibus legitur *oliar*, sensu incommodo. Sed olim *sicut titiones* extitisse videtur. Certe Aquila *ezel* interpretat, et Hieronymus *sicut totus ignis*. Precedendum esse receptum scintille, quod et Chaldaeus expressit, nemo non videt. *Eripunt, proprijunt* æ, i. e., prosumunt. (Rosenmüller.)

(1) E naribus crocodilli vaporem veluti fumum, ascendere, disertis verbis, idque plus semel, asserti Bartram apud (Edmannum l. c. p. 57 et 68. Sicut fumus *oliar exaspilat*, l. c., sub quâ ignis est exsufflatus, וְהוֹרֵחוּ Jerem. 17, 8. *Et fervoris*, coll. Arab. *ferbit*, i. e., sicut fumus ex alieno aquâ fervidâ et bullientè impleto ascendens. Simili imagine usus Virgilius Æneid. 7, 463, ubi fervorem juvenis in prælium se proprijunt describit:

Magno veluti cum flamma sonore
Virgæ suggeritur coctis undantis aheni,
Exultantque ætu latices, surit intus aquæ,
Fumidus atque atè spumis exuberat amnis.
(Rosenmüller.)

nigerrimus sit, flatu tamen aut halitu splendidissimus redditur; ut velit dicere: Flatu aut halitu oris sui carbones atros obscurissimosque reddit fulgentissimas et splendentis ac micantes prunas, ut solis cuiusdam clarissimi aut fulgentissimi stellæ speciem tenebre videantur. Hoc diabolus agit, hæc ejus vis et astutia, qui res proponit in se quidem viles et contemptu dignas, sed quæ suasionis suæ halitu et instigationis suæ flatu ita accendit, ut eas splendent reddat ac fulgentes.

Videbis hominem toto pectore affectum muliercule vilissimæ ac immundæ; et miraris, quomodo vir cordatus id agere possit: sed ratio est, quia diabolus suggestionis et suasionis suæ halitu eam menti illius tanquam splendidissimam pulcherrimamque exhibet. Videbis alium summo conatu divitiis optantem et querentem; quæ nihil aliud sunt quam *vile ac densum lutum*, ut dixit Habacuc 2, 6; sed diabolus eas refert quasi fulgentes stellas; ex quorum influxu omne mundi bonum proveniat. Invenies similiter hominem supremâ diligentia querentem honorem locum, qui in se vanior est ipsa vanitate: sed diabolus eum exhibet tanquam fulgidum sidus. Et sic *halitus ejus prunas ardere facit*.

Ubi si inquiras, cur non dixerit ligna, sive carbones, quod majus videbatur, sed prunas, quæ ex seipsis jam ardent, ardere facit; respondebo ex Isidoro Hispalensi lib. 7 Sentent. cap. 5: *Diabolus non est immisor, sed incensor potius vitiorum: neque enim alibi concupiscentiæ fomenta succendit, nisi ubi prius præve cogitationis delectationis asperxit; quas si a nobis spernimus, sine dubio ille confusus abscedit; statimque frangitur jacula concupiscentiæ ejus, contempeque jacent et sine luce faces. Ac si de ipsis sermo sit, de quibus dicebat Gyprianus: Quamvis nullo concubitu miscetur, desiderio tamen, visu, colloquio, conjunctione semper oblectatur. En concupiscentiæ fomenta, quæ demon succendit: sed quomodo? num plurimum illi illi negotii fessisti? Minime. Imò verò halitus ejus prunas ardere facit; levi scilicet flatu, nullo fraudum sive technarum sumpto; sed vili quâpiam escâ, tanquam stolidæ ac rudi aviculæ palam apposita. Ita omnino Gregorius Magnus lib. 51 Moralium, cap. 50, ubi eum dixisset: Hostis itaque callidus contra caelestem militem diversa percussorum vulnera exquirens, modo ex pharetra per insidias cum sagittâ vulnerat; modo ante ejus faciem hastam vibrat; quia videlicet vitia et alia sub virtutum specie contegit, et alia ut sunt aperta, ejus oculis opponit; subijci: Ubi enim infirmari Dei militem conspicit, ibi fraudis velamina non requirit; ubi autem sibi resistere fortè considerat, illic contra vires proculdubio dolos parat: nam cum infirmum quempiam in carnis illecebâ videt, aperit corporis speciem, quæ concupiscentiæ, ejus obtutibus offert. Hæc et alia S. Gregorius: quem vide fusiis hæc de re lib. 55 Moralium, cap. 27 et 28.*

VERS. 15. — IN COLLO EJUS MORANTUR FORTITUDO, ET FACIEM EJUS PRÆCEDIT EGESTAS (1). Egil lacienus

(1) Crocodilus certè collo, quali instruuntur terrestria et quadrupedia, caret. Figura corporis persi-

de capite Leviathan, nunc ordine suo descendit ad collum, quod caput cum reliquo corpore conjungit. Plerique in collo Leviathan significari dicunt illius robur; et dum in eo fortitudinem morari audiunt, fortissimum illum esse intelligunt: quod Aristoteles denotasse videtur in Physiognomicis, dum ait illos esse fortes, qui collum habent grossum, imbecilles autem, qui illud habent gracile. Verum cum Potentio nostro magis probo fortitudinem hic sumi pro sacro et immensâ ingluvie ac voracitate Leviathan, que in collo est, et in faucibus, in quibus hæc morari dicitur; quia nunquam satiatur fames, nec expletur ingluvis; usque adeo, ut quodcumque illi pabulum objeceris, egestatem esse putet, quæ potius acuat et proripit, quàm abundantiam famem saturet. Ad cuius rei explicationem rectè subditur:

ET FACIEM EJUS PRÆCEDIT EGESTAS. Quia nimirum cæcus omnia devorat vel fugat, idè ante eum est vastitas. Unde Septuaginta vertunt: *Ante eum currit perditio*; pernicies scilicet omnium piscium. Ita S. Thomas. Itaque egestatem præcedere faciem ceti perditio est ac ante faciem ceti omnia consumi, piscis, ad inopiam converti: omnia quippe depascit, confectis coram natantes, navesque interdum ipsas. Quæ rerum demolitio egestas appellatur.

Tropologicè S. Gregorius lib. 54 Moralium, cap. 2: *Quid, inquit, collo Leviathanis nisi elationis ostensio designatur? quæ contra Deum se erigens, cum simulatione sanctitatis etiã tumore potestatis extollitur*, etc. Et cap. 5: *Egestas, inquit, faciem illius præcedere dicitur; quia prius facultas virum perditur, ut quasi per familiaritatem ita postmodum ejus notitia cognoscatur: vel certè, quia multis ita fraudulenter surrepit, ut ab eis deprehendi nequaquam possit, et sic eorum virtutes extollit*, etc. Et cap. 5: *Egestas, inquit, faciem illius præcedere dicitur; quia prius facultas virum perditur, ut quasi per familiaritatem ita postmodum ejus notitia cognoscatur: vel certè, quia multis ita fraudulenter surrepit, ut ab eis deprehendi nequaquam possit, et sic eorum virtutes extollit*, etc. Et cap. 5: *Egestas, inquit, faciem illius præcedere dicitur; quia prius facultas virum perditur, ut quasi per familiaritatem ita postmodum ejus notitia cognoscatur: vel certè, quia multis ita fraudulenter surrepit, ut ab eis deprehendi nequaquam possit, et sic eorum virtutes extollit*, etc. Optime ergo Deus de diabolo sub specie Leviathan dixit: *Faciem ejus præcedit egestas*.

Quod etiã exponi potest hæc modo, ut egestas ostium patens exhibere dicatur tentationi diaboli: nam hoc ipso quod videt aliquem egere, sequitur statim tentator, ex ipsâ egestate viam sibi sternens, inducensque ad illicita: quo pacto mulierem egestate afflictam inducit ad luxum, hominem impium affectum inducit ad furrum. Sed aptè etiã verba ista sic accipi

millis est lacerte, et caput cum reliquo corpore continuatur. Sed re quidem verè sola nominis difficultas hic est. Optime enim scriptores collo crocodillum instrunt: negant alii. Illud constat, nominis agrè eo vertere, nec fermè agi nisi procedendo. Thomas Gage narrat, se periculum insequentis crocodilli vitasse, modo ad unum, modo ad alterum latum declinando. Addit Scriptura: *Faciem ejus præcedit egestas*, quod scilicet crocodilus loca, quæ frequentat, latè vastat, voratis animalibus, agrisque direptis. Reddè potest Hebræus: *Terror exultat ante illum*; terrorem et consternationem latè effundit. Hæc omnia hyperbolice sunt, ac similia hyperbolis poetarum, qui socios, amicos et pedesque Marti furorem, cædes, terrorem tribunt. (Calmè.)

possunt, ut Deus his exprimere voluerit modum, quo sæpè diabolus ad tentandum procedit: id enim facit operiens faciem suam velo et operculo egestatis, ut sub titulo necessitatis ad id quod vult inducat. Neque enim solem sub tali specie inducit mulierem ad illicitam conversationem, et mercatorem ad usuram, et ad furrum illum qui eget, sed et viros sanctos, coram quibus pallio egestatis se induit, et velat faciem, ad vite laxitatem inducit, suadens eis necessarium esse indulgere carni et eam nutrire, ut inservire Deo et proximorum salutis aptius intendere valeant; et ut vires habeant, quibus orationi vacare possint. Caput namque, ait ille, ventre vacuo nimis sibi constat: venter esuriens non sinit labori studiorum attendere; cerebrum vigiliis lassatum ineptè dispositum est ad aentos mentis progressus: corpus leguminibus pastum infirmum est ad laboriosam concionandi exercitationem: aqua potus phlegmata et cruditates in stomacho generat, etc. Difficilis sanè obscuraque tentatio, quæ sæpè viros spirituales diabolus pertrahit ad hoc, ut salutis aliorum consulentes corpori suo nimis indulgeant, et temporalibus ac terrenis nimis afficiantur, et secularibus curis tradantur, et sic tandem reprobi evadunt.

VERS. 14. — MEMBRA CARNIUM EJUS COHERENTIA SUI (1); MITTET CONTRA EUM FULMINA, ET AD LOCUM ALIUM

(1) Corpus gerit probè compactum, colligatum, in-structumque musculis et nervis. Fibre, pervi, carnes solide sunt, ac firmier inter se connexæ. Chaldeus: *Costæ carnis ejus coherent sibi*. Septuaginta: *Carnes corporis ejus sunt agglutinate*.

MITTET CONTRA EUM FULMINA, ET AD LOCUM ALIUM NON FUGIET. Fulmine sua iracundia Dominus in terribili hæc bellum, nec fulmina incassum ferunt. Crocodilus, validus licet, robustus, terribilis, manu tamen Omnipotentis resistere non poterit. Hebræus: *Membra ejus, vel musculi, vel caro dura est, ut non commoveatur*. Tota corporis compago tam scite inter se connexa est, ut nullibi appareat vel nexus, vel iunctio, ut credas corpore instrui fusili, ac ex unica materie massâ. (Calmè.)

Decidua, tori, carnis ejus coherent, que in aliis animalibus carnis partes et veluti torositates decidunt laxiores præ pinguedine, in crocodillo sunt firmissime et inter se arctissime connexæ, ad verbum *procidua carnis ejus*, Bochartus sunt partes prominentiores, laxæ et torosæ: carnis partes. Ut in bobus alisque animalibus sæpè conspiciuntur. Virgilius Georgic. 3, 55:

Cui collum tenuis a mento palæaria pendet. Firmum est super eum, scilicet unumquodque deciduorum, uniusquisque torus, carnis ejus. Firmum proprie fuscum, sed quia quæ fusa et liquefacta sunt, postquam compacta sunt et consolidata, sunt firma et valida, non ultra laxa et diffluenta, hæc vox hæcæ compactum, firmum laudè raro significat, ut ex versu proximo. Ut non dimoveatur, aut separetur facile ut in aliis animalibus. (Rosemuller.)

MEMBRA CARNIUM, etc. Decidua, sive decidua, (vel frusta, sive particula, sive portiones, costæ, fila, melandrya. Sic grammaticè vocant partes in carne piscium nimis pingues. Sed fallitur cl. Junius; nam melandrya sunt salsamenta quæ ex thymæ vel arcyri in teriore pulpa leban. Tori, i. e., partes prominentiores, ad verbum *procidua*. Sic Græcè *procidua* is dicitur, cui pars aliqua corporis prominat. *Palpæ*, carnis ejus coherent, vel adherent sibi invicem. Quæ in aliis animalibus carnis partes et veluti torositates propendent et veluti decidua laxæ, et veluti a reliquo corpore di-

NON FERENTUR. — VERS. 45. — COR EJUS INDEURABITUR TANQUAM LAPIS, ET STRINGTUR QUASI MALLEATORIS INCUS (1). Descendit à collo ad reliqua membra; quorum ea est compages atque durities, ut vel ipsa fulmina ab impenetrabili corpore resiliant, neque ad interiora corporis loca ferantur, sed in ipso corpore tegumento deficiant. Cor autem illius usque adeo durum est et vulsæ, in celo sunt firmissimæ, et inter se arctissime connexæ q. d.: Caro ejus solida est, non mollis. *Cornu corporis ejus sunt agglutinate. Nota carnis hic de piscibus dicit, sicut Lev. 11, 11, et 1 Cor. 15, 59. Corporis toros habet.*

MITTET CONTRA EUM, etc. *Solidæ sunt. Fortis (vel firma, vel solida, concreta), est (sub. caro ejus) in eo, vel in se, soliditas est in eo, ac in eo solidiores sunt, nempe pulpa, fundata est in eo unaqueque. Firmum (et validum ac compactum) est unumquodque frustorum super eum, in ipso celo, vel apud ipsam.*

ET AD LOCUM, etc. *Non movebitur, non dimoveatur, et non commoveatur, ita ut non commoveatur; idè quæ non commoveatur, non nutat et vacillat ullo modo. Non moveatur, ad verbum. movebitur nempe è loco suo. Quod non moveatur, i. e., carne valde solidâ est.* (Synopsis.)

(1) Internarum partium valida structura quæcumque exterioribus pro sui proportionè cedit. Cor bellus lapidis vel incudis soliditate imitatur: riget plenum robore, audaciâ severità. Lapidei cordis hominem appellant Arabes illum, qui robur est et virtus animi supra vulgares. Hebræus: *Cor ejus durum sicut mola inferior*. Mola inferior firmior constituta est, solidior, major, quam superior. Septuaginta: *Cor ejus stetit sicut incus immota*. (Calmè.)

Cor ejus firmum est, compactum et solidum, ut lapis. Rectè Bochartus observat, h. l. non de animo esse intelligendum, sed proprie, de viscere cordis, quod durum sistit poeta quod substantiam, quod est durus ac immans affectus habitaculum. *Solidum sicut fragmen inferius scil. mola*. Mole manaribus Hebræorum duplici mola constabant, superiore quæ *rebekab* inequidando dicebatur, et *pluchak rebek fragmen inepitativis*, Judic. 9, 55, 2 Sam. 11, 24, et inferiore, quæ h. l. memoratur ob duritiam, nam quia erat inferius, solidior et duriori lapide constabat. De molis manaribus Hebræorum vide plura in Jahnii *Bibl. Archaeologie* p. 1, vol. 2, p. 175. *Fragmen*, ut 1 Sam. 50, 12, Cantic. 4, 5, præsertim de lapide molari usurpat, et *Utriusque pars inferior, à diffregit, fidâ*. (Rosemuller.)

COR EJUS INDEURABITUR (durum, firmum est, forte, compactum et solidum est, fundatum est, tanquam lapis, qui fundamento adhibetur, ut ædificatio construendo. Sensus est: Nullo metu moveatur. Est fortè et infracto animo.

ET STRINGETUR, et durum, firmum, (vel fortè), inquam.

QUASI MALLEATORIS INCUS. Non minus consipatum est quam incus. *Sicut mola (vel molaris) inferior, sicut frustum, (vel fragmen, inferius, vel inferius mola. Soleit enim mola inferior esse durior superiore, et gradior ac solidior. Latinis dicitur meta, quod sit radix et fundamentum operis. Plerique de animo hoc intelligunt, ego de viscere cordis, quod in omnibus animalibus firmissimum est (ut fons nativæ caloris esset in tuto), Aristot. de Part. animal. 3, 4, maxime in bellis, quæ minis sensu valent. Motus etiam cordis in eis multo tardior, Aristot. ibid. Apud Arabes, cor habere lapidis instar durum et compactum, si-gnum est fortitudinis: quale cor in Sabid viro fortissimum, quem dissecabant post mortem, repererunt. Eo sensu si quis cor lapideum crocodilli tribuat, non repugnabo: sunt enim hæc animalia, teste Aliano, maxime omnium voracæ et immisericordia.* (Synopsis.)

imparidum, ut neque silici cedat, neque incudi ferreae, quam assiduis ictibus mallei diverberant. Cor in ceteris animalibus, ut Aristoteles lib. 5, de Partibus animalium, cap. 4, et Plinius lib. 11, cap. 57, dixerunt carneum est et nervosum; quippe cum in illo validius vis animalis et sensitiva debeat vigere; ceterum tamen, ut Plinius observat, cor habet durissimum, rigidum et hirsutum, ut totum osseum, lapideum ac ferreum videatur; imò duritiem tenens incudis, qua quo validius percutitur, majorem duritiem contrahit. Et quidem D. Thomas aliquo auctores hoc ideò de ceto dictum credunt, quia cetus aut balena tali cordis adacta ob suam fortitudinem prestat, ut neque tempestatibus, neque maris ictibus aut agitationibus, quibus ceteri pisces concutiuntur et debilitantur, aliquatenus cedat, quin potius majori tunc agilitate feratur.

Topologicè diabolus per Leviathan significatus habet membra sibi coherentia, impios videlicet homines inter se connexos, mutuoque ad maleficia faventes. Deus jaculator fulmina in demonem, validè eum ferit et torquet; ille verò ultionis divina tela excipit, tantumque abest ut molliatur, ut potius lapidescat, et velut incus percussa plus obduretur; similem autem duritiem in suis creat membris, et ad statum obstinationis tartareæ quasi contiguum impellit. Vide grandem illius obdurationem, quem nec inmissa fulmina loco moveant.

AP LOCOM ALIENI NON FERENTUR. Alii explicatius legunt: *Locum in quo statet non mutabit. Quid appellatio fulminum, inquit S. Gregorius lib. 54 Moralium, cap. 8, nisi tremenda illa aeterni iudicii sententia designantur?* Videbis Deum per nubes, id est, praedicatores, fulmina mittere in peccatorem, quem aeternae damnationis sententia ferit; qui tamen nullatenus à peccato dimoveatur: quippe ejus cor induratum sit quasi lapis, et quasi malleatoris incus, quam crebris ictibus nullatenus emolliant. Damnatorum inque caterivam, quae cor demonis est, aptè similitudine cum incude confert; ejus opè dum faber ferrarius varia instrumenta conficit, et mirè arte industriæque elaborat, ipsa quidem ictus recipit, sed pristinam suam formam minime mutat, nec ad meliorem refingitur. Haud aliter incusso gehennae metu Deus dum timore adhuc suo praedictus ad meliorem frugem reducit, damnati nunquam suam ipsorum mentem aut ingenium mutant, sed semper in eodem sensu perseverantes, instar incudis meliorem formam respuunt. *Rectè ergo Leviathan iste, inquit S. Gregorius lib. 54 Moralium, cap. 6, incudè comparatus est; quia nò illo persequente componitur, ipse autem et semper percutitur, et in vultu nunquam mutatur.*

VERS. 16. — CUM SEBLATUS FUERIT TIMEBUNT ANGELI, ET TERRITI PURGABUNTUR (1). In Hebraeo est ver-

(1) Nomen *angeli* aliter hic usurpari necesse est, quam propria significatione, si littera sensus retineatur. Hebraeus: *Fortes, potentes, optimates, iudices, principes, ab altitudine ejus timebunt; extra se fiunt, et conteruntur timore. Cum ex aquis crocodilus emoret, quibet regioni accèssu fortissimus et validissimus*

hum nasa, quod cum puncto ciboeth significat elevare, aut in altum erigere; quia, ut B. Isidorus explicat, cum cetus caput elevat, aut super aquas quasi assurgit, summo timore afficiuntur navigantes, quos angelos, id est, nuntios, hinc inde discurrentes vocat. In Hebraeo est *clim*, id est, *fortes*, et potentes *timebunt purgabuntur*. Quod quidam de purgatione peccati accipiunt, quia fortiores epibatae ubi cetus ex aquis caput erigentem viderint, praeter timore totos se ad Deum convertunt, et ob imminens mortis periculum de peccatis per contritionem purgandis cogitant. Cum puncto autem siboleth verbum *nasa* significat *percussere*, vel *destruere*, ut sit sensus: Cum percussus vel gravi

metu et terrore corripitur. Vertunt quidam: *Cum se supra aquas extulerit, timebunt etiam fortissimi, et solveret eis albus ob validas commotiones, quibus ille se torquet in aqua. Tam validè corripitur terrore, ut laxatis viscum visceribus sponte ibat aqua, vel excremenca, quod in gravi metu persepe contingit. Sepungia: Cum se vertit, timor bestias quadrupedes super terram saltantibus. Symmachus: Fortes commovebuntur, cum se movere incipiunt. (Calmet.)*

CUM SEBLATUS FUERIT, TIMEBUNT ANGELI, ET TERRITI PURGABUNTUR. Quid sibi velit haec sententia ad litteram? Versio Roberti Stephani sic habet: *Cumque se commoveat, fortissimi etiam expavecent, ac nimis conternati nesciunt quo se vertant. Hebraea ad verbum sic sonant: Ab altitudine ejus timebunt fortès, et contritionibus purgabuntur. Vatab. reddidit hoc modo: Prae depulsa ejus timebunt fortès, et praeter constantiam purgabuntur sese: quod ille exponit, id est, praeter magnificentiam et excellentiam ejus fortès timebunt, praeter metum maximo adferat illis albus. Mystic D. Gregorius purgationem angelorum in eo interpretatur, quod dicitur cum angelis suis ejecto c medio bonorum angelorum, quodammodo purgati sunt, quomodo purgatur triticum ablati zizanias, et grana diffusa paleis; timorem autem, et terrorem ei tribui propter admirationem judicii Dei, et summan reverentiam, quomodo et in praefatione Missae canitur: Tremunt Potestates. (Esius.)*

SEBLATUS FUERIT. Cum se in aquis exerxit. ANGELI. In Heb. est *cim*, id est, fortès, quae dicat, fortissimi quique.

PURGABUNTUR. Soluti alio praedictore. Ita explicat Emmanuel Sà. Sic ad timoris magnitudinem exprimentem scriptum est in Ezechiele c. 21, n. 7: *Omnia genua fluent aquas, urina scilicet maledicti. Sanchez de purgatione peccatorum accipit, qui enim percutitur, nunquam sibi propitiare student per penitentiam. Alias duas explanationes vide apud eundem. (Menochius.)*

CUM SEBLATUS IN ALIUM FUERIT ERIGENS SE SUPRUNDAS, TIMEBUNT ETIAM ANGELI: Hebraice et Chaldaeice fortès, et robusti sicut angeli, id est, robustissimi quique, et territi purgabuntur: soluta alio praeter timore, inquit Emmanuel Sà et Marina. (Tirinus.)

CUM SEBLATUS FUERIT, OB VEL ALTITUDE (majestatis, excellentiae) ejus, praeter timore ejus, ab elevatione ejus. Propter elevationem ejus. Ab eo, ubi sese in mari attollit, fructus excitans instar montis. Quinque se commoveret, vel vertit, Timebunt angeli, fortès, sive votentes, fortissimi, quique, tam pisces quam homines Dirii e. e., homines primarii. ET TERRITI PURGABUNTUR. Soboscra haec sunt, et variè intelliguntur. Primam vocem sic reddunt: *A, vel praeter contritionibus, sive fractionibus (vel contritionibus) ejus, quas scilicet, cetus, in mari fecit, dum sese huc illic jacens fluctus excitat, confringit, et collidit. Propter decursum, nempe factus, et ob terrores cordis, praeter metum, praeter fractionibus: sed hoc Oriente frangendi et atterendi verba etiam timoreni significant, quia animus metu frangitur. (Synops.)*

vulnerè sauciatus fuerit, tunc fortissimi milites, qui eum percusserunt, vehementer timebunt, non ignorantes illius bestiae rabiem implacabilem; ut quae quanto majori plagà feritur, tanto majori rabie contra percussentes excitetur, mare contrahans et fluctus commovens, quibus in vite discrimen adducatur.

Topologicè. Cum adversarius noster diabolus caput exerxit, et in viros justos insurrexerit, tum illi qui imitatione sunt angeli casto timore sulque abnegatione se munient, pravus actionibus abstinentes, preclibusque ac piis operibus, quibus vita corrigitur atque expiatur, sedulo vacantes.

Allegoricè S. Gregorius, lib. 54 Moralium, cap. 7: *Diaboli, inquit, lapsus angelos tenet et purgavit, ne conditorem suum superbi despicere: purgavit verò, quia exenitibus reprobis actum est, ut electi soli remanerent, etc. Sic qui cadunt congregationem terrent et purgant: terrent, ne conditorem suum offendant; purgant verò, quia cadentibus atque exenitibus improbis fit ut probi purgati maneant, juxta illud S. Augustini lib. de Oribus, cap. 10: *Tua separatio illorum est purgatio, etc. Hunc in modum sublato et separato improbo Judà purgatum est Apostolorum sanctum illud collegium. Hiscè conformiter Isidorus Hispanensis lib. 1 Sententiarum, cap. 29, ait: *Dum sublatus fuerit diabolus ut damnetur, multi electi, qui in corpore sunt inveniendi, Domino ad judicium veniente metu concutiendi sunt, videntes tali sententià impium esse putatum: quo terrore purgandi sunt, quia si quis eis ex corpore adhuc peccata renanserit, metu ipso, quo diabolus damnari conspiciunt, purgabuntur.***

VERS. 17. — CUM APPREHENDERIT EUM GLADIUS, SUBSISTERE NON POTERIT NEQUE HASTA, NEQUE THORAX (1). — VERS. 18. — REPERTABIT ENIM QUASI PALEAS FERREUM, ET QUASI LIGNUM PUTRIDUM AER (2). — VERS. 19. — NON FUGABIT EUM VIR SAGITTARIUS; IN STIPULAM VERSI SUNT EI LAPIDES FUSAE (3). — VERS. 20. — QUASI STIPULAM AESTIMABIT MALLEUM, ET DERIDEBIT VIBRANTEM HASTAM (4). Est paraphrasis sanè pulchra ferocissimè

(1) Duro alio tegitur corio crocodilus, ut armis quibuslibet invictum sit, nisi sub ventre: quò de re inter veteres ac recentiores convenit. Sive spicula, sive sagitte, sive enses, sive ipsa tormenta bellica, illa etiam, quae vocant *fulcraulos*, frustra sunt omnia. De genere armorum, quae hic memorantur, cum nihil certi constet, non convenit inter plures. (Calmet.)

(2) Q. d.: Eranida et mollia judicabit. Non magis leditur ferro quam paleis.

ET QUASI LIGNUM PUTRIDUM: in lignum putredinis. AER: Chalibem, tela chalybea. (Synops.)

(3) Sagittis, ad verbum, filius arcus, quod emittatur aëre. Vel sagittarius. Non timet nisi necesse.

IN STIPULAM VERSI SUNT EI. In palam reputatur, q. d.: Non plus leditur eis quam paleis.

LAPIDES FUSAE, vel fundà excussis. Tanta ei est durities cutis. (Synops.)

(4) Hebraeus *thochach*, quod Vulgata cum Septuaginta reddidit *malleum*, hic tantummodo in Hebraeo legitur. Chaldaeus reddidit *securim*; Syrus *hastam*; alii *spicula*, *jaeula*; alii *balistam*, *machinam* quae lapides jacuntur. (Calmet.)

QUASI STIPULAM AESTIMABIT MALLEUM. Reputatur (sibi, ab eo) tela, vel *jaeula*, vel *catapulta*, vel *balista*, vel lapides (quod ex v. praeced. repetendum), *baliste*

bellicae quae vires omnes frangat, et nullo impetu mortalium deterreat. In hujusmodi autem ceteri conditionibus Satanæ fortitudinem chalybeam et adamantinam eleganter expressit; cujus in malo ita est obstinata obdurateque voluntas, ut nullis ictibus frangatur aut emolliatur; quin potius, quò validius percutitur, durior reddatur. Ex quo id evenit ut etiam angeli (ut paulò ante dictum est) robore illo invicto immanique terrore illum timeant. Et merito quidem tunc majorem timore pavent sancti viri, cum validiori ietu aut vulnere inimicum istum percusserint. Quando namque aliquis contra illum inimicum agit, qui quò validius fuerit percussus, hoc magis debilitatur ejus vires et conatus evertantur, ad majorem inimici percussorem minus timet; sed quando talis est inimicus, ut ad majorem percussorem conatus ejus augeatur, magis roboratur viribus, validiusque congressurus assurgat, certè majorem percussorem major timor consequitur.

Talis autem est inimicus noster, qui non frangitur ictibus, non edit percussioibus, id quod haec verba declarant: *Cum apprehenderit eum gladius, subsistere non poterit neque hasta neque thorax, etc. Omnia ferri bellica instrumenta, quibus milites in bello uti solent, Deus hic recenset, gladium, lanceam, vibrantem hastam, thoracem, arcum, sagittas, fundam, malleum, jaeula aëra, etc., quibus omnibus quantumcumque inimicus hic percutitur, nequaquam perit, quin potius ad majores congressus seipsum excitat. Gladius qui contra eum admoveatur non subsistit; id est, non praevalet. Nec enim potest gladius ipsum discedere aut enervare. Quando Aod percussit regem Egion, non eduxit gladium, sed ita ut percussisset reliquit in corpore, Jud. 3, 22. Et merito quidem; quippe cum unicus illius ictus sufficiens fuerit ad occidendum regem. Similiter cum Joab gladio percussit Amasa nec secundum vulnus apposuit, nec apponere curavit, quia primo ictu illum confecit, 2 Reg. 20, 10. At non talis est inimicus noster, in quem etsi divini verbi gladium distinguamus, non omninò eum conficimus, aut occisum relinquimus; quin potius validè percussus validè consurgit, percussorem suum validè impetiturus. Ideo sancti viri tanto vehementius timeant quanto acriori vulnere illum percusserint, et acutior sagitta confecerint; qui propterea tunc orationibus, aut oculis relinquimus; quin potius validè percussus validè consurgit, percussorem suum validè impetiturus. Ideo sancti viri tanto vehementius timeant quanto acriori vulnere illum percusserint, et acutior sagitta confecerint; qui propterea tunc orationibus, aut oculis relinquimus; quin potius validè percussus validè consurgit, percussorem suum validè impetiturus. Ideo sancti viri tanto vehementius timeant quanto acriori vulnere illum percusserint, et acutior sagitta confecerint; qui propterea tunc orationibus, aut oculis relinquimus; quin potius validè percussus validè consurgit, percussorem suum validè impetiturus. Ideo sancti viri tanto vehementius timeant quanto acriori vulnere illum percusserint, et acutior sagitta confecerint; qui propterea tunc orationibus, aut oculis relinquimus; quin potius validè percussus validè consurgit, percussorem suum validè impetiturus.*

sive *catapulta*, i. e., qui ex catapulta sive balista mittuntur. Graeci reddunt, *malleum securus; hastile; nos, fustem*, ex Arab. Verbum hic est plur.; ratio est, vel ab instrumenti bellici apparatus magno; vel quòd intelligitur lapides et tela missa ab illa machina; vel, est enallage numeri. Armorum genus esse constat, sed quale fuerit, incertum est, ut et de periculis aliis, quàm ea temporibus commentatur. Rabbi Levi scribit putare quosdam esse instrumentum quoddam constans ex variis clavibus suis palis acutis, quò captantur pisces. Ipse verò arietem, aut ejusmodi tormentum bellicum, esse putat, quò lapides projiciuntur. Eum sequuntur alii; ac verisimile videtur. Perit sol *bonbardas* exponit, Kimchi cum *sagittis* primùm exposuisset, mox subiungit generale nomen esse ad omnia tela seu jacula.

ET DERIDEBIT VIBRANTEM HASTAM (vibrationem sive concussionem, sive commotionem, ad vibrationem) *hastae, sive lanceae, vibrantem lanceam, fragorem clypei, genus trementis.* (Synops.)